

DE STEM VAN DE PATIËNT & BEZOEKER IN 2022

Wat de Belgen denken over handhygiëne

N. SHODU - P. POLPETTINI - B. CATRY

WIE WE ZIJN

SCIENSANO telt meer dan 700 werknemers die zich elke dag opnieuw inzetten voor ons motto "een leven lang in goede gezondheid". Zoals onze naam al aangeeft, vormen wetenschap en gezondheid de kern van onze missie. Sciensano haalt zijn kracht en uniciteit uit een holistische en multidisciplinaire benadering van de gezondheid. Meer specifiek worden onze activiteiten geleid door de onlosmakelijke onderlinge verbondenheid van de gezondheid van mens, dier en milieu (het concept "Eén gezondheid" of "One health"). In dit licht draagt Sciensano, door verschillende onderzoekshoeken te combineren, op een unieke manier bij tot de gezondheid van allen.

Sciensano is het resultaat van een fusie tussen het vroegere Centre d'Étude et de Recherches Vétérinaires et Agrochimiques (CERVA) en het vroegere Institut Scientifique de Santé Publique (ISP), en kan bogen op meer dan 100 jaar wetenschappelijke deskundigheid.

Sciensano

Epidemiologie en volksgezondheid - Zorginfecties en antibioticaresistentie

Juli 2022 - Brussel - België

Gevalideerd door : Boudewijn Catry, Diensthoofd - en de werkgroep ter bevordering van de handhygiëne

—
N. Shodu¹

•

P. Polpettini¹

•

B. Catry¹

In samenwerking met

Dit verslag is geschreven in opdracht van de werkgroep Handhygiëne campagne van het Federaal Platform voor Ziekenhuishygiëne: Anne Simon², An Willemse³, Francine De Meerleer³, Aldo Spettante, Patricia Taminiau, Albertine Metango⁴, Françoise Antoine⁵, Jacqueline Louis⁵, Caroline Haesbroek⁶, Christel Van Muijlder⁷, Emilie Croquet⁷, Guido Demaiter⁸, Klaas Buelens⁹, Kelsey Beirens¹⁰, Mehdi El Fassi¹¹, Veronique Blomme¹²

1 1 Sciensano, Epidemiologie en Volksgezondheid, Healthcare Associated Infections and Antibiotic Resistance, Brussel, België.

2 Jolimont Ziekenhuis, Waals – Brabant en Hainaut

3 Onze-Lieve-Vrouwekliniek, Aalst

4 Brugmann Universitair Ziekenhuis, Brussel

5 Universitair Ziekenhuis Sint-Pieter, Brussel

6 Regionaal ziekenhuis Heilig Hart, Leuven

7 Regionaal Ziekenhuis Haute-Senne, Soignies

8 AZ Groeninge, Kortrijk

9 PZ Sint-Alexius, Grimbergen

10 PZ Sint-Amandus, Beernem

11 St-Martin Neuro Psychiatrisch Centrum, Namen

12 AZ Damiaan, Oostende

Contactpersoon: Nathalie Shodu - T+32 2 642 57 45 - nathalie.shodu@sciensano.be

Met de financiële steun van

BAPCOC
Belgian Antibiotic Policy Coordination Commission

Partners

Gelieve te citeren als: N. Shodu, P. Polpettini, B. Catry. De stem van de patiënt en de bezoeker in 2022 : Wat de Belgen denken over handhygiëne. België: Sciensano; 2022. 21p. Rapportnummer: D/2022/14.440/60. Online beschikbaar.

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE	1
SAMENVATTING	2
EXECUTIVE SUMMARY	3
LIJST VAN TABELLEN.....	4
LIJST VAN FIGUUREN	4
LIJST VAN BIJLAGEN.....	4
AFKORTINGEN.....	5
LEXICON.....	5
INLEIDING.....	7
METHODOLOGIE.....	8
RESULTATEN.....	9
1. Deelname aan de enquête	9
2. Selectie van vragenlijsten en uitsluitingscriteria.....	9
3. Risico van vertekening inherent aan de enquête	9
4. Presentatie van de enquête resultaten	10
DISCUSSIE.....	14
REFERENTIES.....	17
BIJLAGEN.....	18
DANKWOORD	20

SAMENVATTING

De afgelopen twee jaar stonden in het teken van de pandemie van SARS-CoV-2 - een virus dat wordt overgedragen via ademhalingsdruppeltjes en/of contact – en dat geen enkel land heeft gespaard. Handhygiëne (HH) blijft één van de meest doeltreffende maatregelen om de verspreiding van besmettelijke pathogenen, waaronder SARS-CoV-2, te voorkomen en te beperken. In dit verband heeft de WHO uitgebreide richtlijnen verstrekt om een veilige gezondheidszorg te bevorderen door de strikte toepassing van procedures voor infectiepreventie en -bestrijding ter bescherming van patiënten, personeel, verzorgers en bezoekers in gezondheidsinstellingen.

Dankzij deze gezondheids crisis is het belang van HH immers op grote schaal in herinnering en onder de aandacht gebracht. Deze enquête "De stem van de patiënt en de bezoeker in 2022" stelt ons in staat een beter beeld te krijgen van de handhygiëne kennis van onze patiënten en bezoekers; en te laten zien of er na de gezondheids crisis een kennis- of gedragsverandering op het gebied van HH heeft plaatsgevonden.

Deze tweede nationale enquête "De stem van de patiënt & bezoeker" is een kwantitatieve studie die de gedragsgewoonten van patiënten en bezoekers, aanwezig in Belgische ziekenhuizen – zowel acute, chronische, als psychiatrische instellingen - in 2022, met betrekking tot HH in kaart wil brengen. Na twee opeenvolgende jaren van gezondheids crisis door COVID-19 leek het immers belangrijk de impact te meten van HH op het dagelijkse leven van onze patiënten en bezoekers. Om deze studie uit te voeren, werd een online vragenlijst ontworpen. Voorafgaand hieraan werd een brochure getiteld "Waarom zoveel heisa rond het belang van zuivere handen?" ontworpen, en dit om het belang van HH bij patiënten en bezoekers te promoten.

In totaal werden 4085 vragenlijsten beantwoord, waarvan 1396 (34,2%) tijdens de analyse werden uitgesloten omdat zij niet voldeden aan de inclusiecriteria; 2689 antwoorden op de vragenlijst werden derhalve behouden en in de analyse opgenomen.

Uit de enquête blijkt dat 1191 van de 2689 mensen al van de nationale campagnes ter bevordering van HH hadden gehoord, d.w.z. ongeveer 44,3% van de ondervraagden. Wat betreft het belang van een goede HH voor patiënten en bezoekers, antwoordde 95,5% positief. Wij stelden vast dat 2103/2689 patiënten en bezoekers (78,2%) erkennen dat HH nu nog belangrijker voor hen is dan voor de gezondheids crisis. Verrassend genoeg vond 14,5% van de respondenten dat HH anno 2022 niet belangrijker is dan voor de crisis. Een klein aantal (197/2689 of 7,3%) had geen mening over deze vraag.

Concluderend lijkt het ons belangrijk dat dit soort actie - waarbij patiënten en bezoekers worden betrokken - bij andere gelegenheden wordt herhaald. Het is van niet te verwaarlozen belang dat patiënten en hun bezoekers in deze voortdurende strijd om goede handhygiënepraktijken - met gevolgen voor hun gezondheid - een rol krijgen toebedeeld. Voorts is het belangrijk om - via campagnes ter bevordering van de HH - de dialoog tussen patiënten, bezoekers en gezondheidswerkers te blijven bevorderen. De drie laatstgenoemden zijn immers de belangrijkste actoren die - door samen te werken - de levenskwaliteit van de patiënt kunnen handhaven of verbeteren.

EXECUTIVE SUMMARY

The last two years have been marked by the pandemic of SARS-CoV2 - a virus that is transmitted by respiratory droplets and/or contact - which has not spared any country. Hand hygiene (HH) is one of the most effective measures to prevent and reduce the spread of infectious pathogens, including SARS-CoV2. In this regard, WHO has provided extensive guidance to promote safe health care through the rigorous application of infection prevention and control procedures for the protection of patients, staff - especially caregivers - and visitors in health care facilities.

Indeed, awareness of the importance of HH has been widely promoted and published as a result of this health crisis. This survey "The voice of the patient & visitor in 2022", allowed us to have a better idea of the hand hygiene skills of our patients and visitors; and to highlight if a post health crisis behavioural change in hand hygiene has taken place.

This second national survey is a quantitative study that aims to highlight the behavioural habits of patients and visitors in Belgian hospitals - acute, chronic and psychiatric hospitals - in 2022 with regard to their HH. Indeed, after two consecutive years of health crisis linked to COVID-19, it seemed important to us to measure the impact of HH in the daily life of our patients and visitors in 2022. In order to carry out this study, an online questionnaire was designed. Beforehand, a brochure "What's all the fuss about the importance of clean hands" was designed to promote the importance of HH to patients and their relatives.

A total of 4085 questionnaires were received in response to this survey, of which 1396 questionnaires (34.2%) were excluded from the analysis because they did not meet the inclusion criteria; 2689 questionnaires were retained and included in the analysis.

The survey showed that 1191 out of 2689 people had already heard of the national HH promotion campaigns, i.e. almost 44.3% of the respondents to the questionnaires. Regarding the importance of good HH for patients and visitors, 95.5% responded positively. We noted that 2103/2689 patients and visitors (or 78.2%) acknowledge that HH is even more important for them now than before the health crisis. We noted that only 14.5% of the respondents do not feel that the HH is more important now than before the crisis. A small number 197/2689 (7.3%) had no opinion on this question.

In conclusion, it seems important to us that this kind of action - involving patients and visitors - should be repeated regularly. The importance of the involvement of the patient and his entourage - visitors - in this constant struggle for the improvement of good HH practices - having an impact on their health condition - is not negligible. Furthermore, it is important to continue to work - through HH promotion campaigns - to foster dialogue between patients, their relatives and health professionals. Indeed, these groups of people represent the key actors who - cooperating together - can maintain or improve the quality of patient care.

LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1 - Resultaten voor vraag 1 (Hebt u ooit gehoord van de nationale campagnes voor handhygiëne "U bent in goede handen"?)	10
Tabel 2 - Resultaten voor vraag 2 (Vindt u handhygiëne belangrijk?)	10
Tabel 3 - Resultaten voor vraag 3 (Heeft de covid-19 gezondheids crisis uw handhygiënegewoonten beïnvloed?)	10
Tabel 4 - Resultaten voor vraag 4 (Denkt u dat het belangrijk is dat gezondheidswerkers hun handen desinfecteren om infecties te voorkomen?)	11
Tabel 5 - Resultaten voor vraag 5 (Kunt u een gezondheidswerker zachtjes aanspreken om hem/haar te herinneren aan handhygiëne?)	11
Tabel 6 - Resultaten voor vraag 6 (In het ziekenhuis, wanneer desinfecteert u uw handen?) Meerdere antwoorden mogelijk	11
Tabel 7 - Resultaten voor vraag 7 (Vóór COVID-19: Wanneer past u in alledaagse situaties handhygiëne toe?)	12
Tabel 8 - Resultaten voor vraag 8 (Na COVID-19: In alledaagse situaties, wanneer past u handhygiëne toe?)	13
Tabel 9 - Resultaten voor vraag 9 (Welke vorm van handhygiëne past u het vaakst toe?)	13
Tabel 10 - Resultaten voor vraag 10 (Denkt u dat handhygiëne nu nog belangrijker is dan voor de gezondheids crisis?)	13
Tabel 11 - Vóór – Na COVID-19 : Vindt u handhygiëne sinds de COVID-19 epidemie belangrijker dan voorheen?	16

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1 - Epidemiologische situatie van COVID-19 in de algemene bevolking en opnames tijdens de patiënten- en bezoekers-peiling naar hun kennis rond de nationale campagnes HH in Belgische ziekenhuizen, 2022	14
---	----

LIJST VAN BIJLAGEN

Bijlage 1 - Vragenlijsten, Wat de Belgen denken over handhygiëne, Stem van de patiënt & bezoeker in 2022	18
Bijlage 2 - Vragenlijsten, Wat de Belgen denken over handhygiëne, Stem van de patiënt & bezoeker in 2022, Gebruikte taal	19

AFKORTINGEN

ABIHH	Association Belge des Infirmiers en Hygiène Hospitalière (Algemene Unie van Verpleegkundigen van België)
AVIQ	Agence pour une Vie de Qualité (Quality Life Agentschap)
BAPCOC	Belgian Antibiotic Policy Coordination Committee (Belgisch Coördinatiecomité Antibioticabeleid)
BE	België
BI	Betrouwbaarheidsinterval
BICS	Belgian Infection Control Society (Belgische Vereniging voor Infectiebestrijding)
ECDC	European Centre for Disease Prevention and Control (Europees Centrum voor ziektepreventie en bestrijding)
FOD	Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
HGR	Hoge Gezondheidsraad
HAI	Zorginfectie (Healthcare associated infection)
HH	Handhygiëne
KUL	Katholieke Universiteit Leuven
N	Aantal
N/A	Not applicable (Niet van toepassing)
NVKVV	Nationaal verbond van Katholieke Vlaamse Verpleegkundigen
PFPS	Patients for Patients' Safety (Patiënten voor Patiënten Veiligheid)
VIKZ	Vlaams Instituut voor Kwaliteit van de Zorg
WGO (WHO)	Wereldgezondheidsorganisatie (World Health Organization)

LEXICON

Patient Empowerment: en proces waarbij patiënten meer betrokken worden bij beslissingen en acties die hun gezondheid beïnvloeden [HSC _9344.Revised 2018. Handhygiëne notice].

LimeSurvey: statistische enquêtesoftware waarmee gebruikers online vragenlijsten kunnen publiceren.

INLEIDING

Het Europees Centrum voor ziektepreventie en -bestrijding (ECDC) beschouwt zorginfecties (healthcare associated infections; HAI) als een grote bedreiging voor de patiëntveiligheid in Europa (ECDC, 2013). Volgens een ECDC-studie uit 2017 over de prevalentie van HAIs in België, liep 7,3% (95% betrouwbaarheidsinterval (BI) 6,8% tot 7,7%) van de patiënten opgenomen in acute zorgziekenhuizen ten minste één HCAI op [1]. In vergelijking met de Belgische ECDC PPS-resultaten in 2011 (7,2%, 95% BI: 6,1-8,3%) zijn de prevalentie van antimicrobieel gebruik en de prevalentie van zorginfecties hoegenaamd ongewijzigd gebleven. In het najaar van 2022 zullen Sciensano en BAPCOC (Belgisch Coördinatiecomité Antibioticabeleid) een nieuwe prevalentiestudie van HCAI opstarten om de situatie na de COVID-pandemie gedetailleerd in kaart te brengen. Deze zorginfecties zijn het gevolg van de overdracht van micro-organismen tussen patiënten, gezondheidswerkers en de ziekenhuisomgeving [2]. Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) zijn deze micro-organismen vaak resistent tegen de antibiotica die worden gebruikt om ze te behandelen (WHO, 2014) [3]. Bovendien worden zij in verband gebracht met een hogere morbiditeit, een groter risico op overlijden, een langere ziekenhuisopname en hogere kosten van de gezondheidszorg. Het is dan ook duidelijk dat de preventie van zorginfecties voor de regering een prioriteit blijft. Vooral omdat infectiebeheersing een belangrijke pijler is voor de bevordering van de veiligheid van de patiënt en de kwaliteit van de zorg.

De afgelopen twee jaar stonden in het teken van de pandemie van SARS-CoV-2 - een virus dat wordt overgedragen via ademhalingsdruppeltjes en/of door contact - die geen enkel land heeft gespaard. HH is een van de meest doeltreffende maatregelen gebleken om de verspreiding van besmettelijke pathogenen, waaronder SARS-CoV-2, te voorkomen en te beperken. In dit verband heeft de WHO uitgebreide richtlijnen gegeven om een veilige gezondheidszorg te bevorderen door een strikte toepassing van preventie- en bestrijdingsprocedures voor infecties ter bescherming van patiënten, personeel, verzorgers en bezoekers in gezondheidsinstellingen [4].

De aanbevelingen van de WHO voor HH benadrukken het belang van multimodaal bewustzijn om de HH te helpen verbeteren [5]. Sinds enkele jaren is 5 mei een gelegenheid om mensen over de hele wereld te herinneren aan het belang van HH door mee te doen aan de acties van de WHO en haar Wereldhandhygiënedag. Met deze campagne willen de Belgische Werkgroep HH Promotie en alle Belgische ziekenhuizen die hieraan deelnemen, actie ondernemen op :

- de betrokkenheid van patiënten en bezoekers,
- bevordering gebruik van de handalcohol als ontsmettingsmiddel,
- bewustmaking van gezondheidswerkers, patiënten en bezoekers,
- herinneringen en mededelingen over het belang van HH,
- evaluatie en feedback van de prestaties op nationaal niveau,
- Zichtbare betrokkenheid van de directies (via het personaliseren van de brochure "Wat is al die ophef over het hebben van handen?"; gebruik van posters van vorige campagnes).

Volgens het in 2005 door de WHO opgezette programma *Patients for Patients' Safety* (PFPS) wordt *patiënt-empowerment* erkend als een belangrijk element in deze multimodale strategie om de naleving van HH te verbeteren. Bovendien erkent PFPS dat de betrokkenheid van de familie en de gemeenschap kan bijdragen tot een betere kwaliteit van de zorg en een grotere veiligheid van de patiënt [6 - 7].

Door deze gezondheids crisis is de bevolking bewuster van het belang van HH aangezien het in de publiciteit gebracht werd. Met deze enquête hoopten wij een beter beeld te krijgen van de handhygiënekennis van onze patiënten en hun bezoekers. We wilden ook te weten komen of het handhygiënegedrag na de gezondheids crisis was veranderd. De vragenlijst was zo opgezet dat de respondenten hierover moesten nadenken aan de hand van de begeleidende brochure. Bovendien was deze enquête een extra gelegenheid om actief bij te dragen tot het handhygiëne-onderwijs in België.

METHODOLOGIE

Deze tweede nationale enquête "De stem van de patiënt & bezoeker " is een kwantitatieve studie die de gedragsgewoonten van patiënten en bezoekers in Belgische ziekenhuizen in 2022 met betrekking tot hun HH in kaart wil brengen. Na twee opeenvolgende jaren van gezondheids crisis in verband met COVID-19 leek het immers belangrijk de impact te meten van HH in het dagelijkse leven van onze patiënten en bezoekers in 2022. Om deze studie uit te voeren, werd een online vragenlijst ontworpen. Voorafgaand hieraan werd een brochure "Waarom zoveel heisa rond het belang van zuivere handen?" ontworpen om het belang van HH bij patiënten en bezoekers te promoten.

Deze enquête werd gehouden ter gelegenheid van de Wereld dag voor HH - 05 mei 2022. Hieronder volgt een tijdlijn van de gebeurtenissen:

- 2018: Besluit over volgende enquête (door Hélène De Pauw & Boudewijn Catry), maar voor de tweede enquête - online - digitalisering van de enquêteformulieren door Sciensano.
- 2019: Overleg in de werkgroep over de te nemen maatregelen voor 05/05/2020
- 2020: Opstelling van de brochure "Waarom zoveel heisa rond het belang van zuivere handen?" en van de vragenlijst "De stem van de patiënt en de bezoeker in 2021¹".
- 2021: Publicatie van de brochure online (Officiële website: [FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu / Vousêtesendebonnesmains.be](https://www.fod.be/veiligheid-van-de-voedselketen-en-leefmilieu)) maar verder uitstel van de enquête wegens COVID-19 (proefziekenhuis: Jolimont)
- 2022:
 - 02/2022: Uitnodiging aan ziekenhuizen om deel te nemen aan de actie op 05 mei 2022 wordt per e-mail verstuurd - inschrijving sluit op 25 maart 2022
 - 04/2022: Enquête gaat live via het monitoringplatform van Sciensano - LimeSurvey
 - 05/05/2022: Wereld hand hygiëne dag - officiële dag van de "Stem van de patiënt & bezoeker 2022"-actie
 - 01/05/2022 - 05/06/2022: gegevens verzamelings- en coderings periode
 - 06/2022 - 07/2022: periode van gegevensopschoning, analyse en rapportage
 - 08/2022: Verspreiding van het nationale verslag

De methode die werd gekozen om de gegevens voor dit onderzoek te verzamelen, was het gebruik van een anonieme online-vragenlijst bestaande uit 11 gesloten vragen. De ziekenhuizen hoefden niet te worden geïdentificeerd. Een nationaal verslag werd opgesteld, aangezien een geïndividualiseerde feedback niet mogelijk was. In de vragenlijst kwamen de volgende onderwerpen aan bod: de nationale campagne voor HH, de mening van patiënten en bezoekers over HH, de mening van patiënten en bezoekers over de HH van de gezondheidswerker, de handhygiënegewoonten van patiënten en bezoekers, en ten slotte het belang van HH na een gezondheids crisis. De vragenlijst en de brochure waren beschikbaar in het Nederlands en het Frans.

Sommige ziekenhuizen die aan het onderzoek deelnamen, kozen ervoor de vragenlijsten in papieren vorm af te drukken en aan hun patiënten en bezoekers voor te leggen. Deze ziekenhuizen kregen de opdracht om - zodra de actie op 05 mei voorbij was - hun gegevens zelf te coderen via LimeSurvey vóór 05 juni 2022. Voor de analyse werden immers alleen de via LimeSurvey geregistreerde gegevens in aanmerking genomen.

¹ "De stem van de patiënt & de bezoeker in 2021" zou worden gepubliceerd ter voorbereiding van de actie op 05 mei 2021, maar vanwege de COVID-19-crisis en de hoge werkdruk in ziekenhuizen is de actie uitgesteld met 1 jaar tot mei 2022.

RESULTATEN

1. Deelname aan de -enquête

Deelname aan de enquête "Stem van de patiënt & bezoeker in 2022", die werd georganiseerd ter gelegenheid van de Wereld dag voor de bevordering van de HH, was niet verplicht. Ziekenhuizen werden uitgenodigd om aan deze actie mee te werken, maar konden weigeren aan dit evenement deel te nemen. Ongeveer 73 van de 207 locaties/ziekenhuizen (35,3%) hebben zich aangemeld om hieraan deel te nemen. In totaal werden 4085 vragenlijsten ontvangen in antwoord op deze enquête, waarvan 1844 afkomstig waren van patiënten (20,2%), 824 van bezoekers (45,1%) en 1417 anoniem - N/A (34,7%).

2. Selectie van vragenlijsten en uitsluitingscriteria

Van de 4085 ontvangen vragenlijsten werden 1396 vragenlijsten (34,2%) om de volgende redenen uit de databank verwijderd:

- 536 vragenlijsten gecodeerd vóór 01/05/2022, die volledig leeg werden ontvangen, zonder enige informatie over de identiteit van de persoon (Bezoeker of Patiënt).
- 860 vragenlijsten vanaf 01/05/2022 gecodeerd, maar zonder informatie over de identiteit van de persoon (Bezoeker of Patiënt).

In totaal werden 2689 vragenlijsten geselecteerd en in de analyse opgenomen.

3. Risico van vertekening inherent aan de enquête

De bij de analyse van deze "Stem van de patiënt en de bezoeker in 2022"-enquête verzamelde gegevens waren onderhevig aan verscheidene vertekende factoren.

Ten eerste is er selectie bias. Onze enquête had tot doel patiënten en bezoekers in Belgische ziekenhuizen te bereiken; dit leidde helaas tot een uitsortering van de doelpopulatie wat betreft hun fysieke en/of mentale mogelijkheden om aan de enquête deel te nemen en hun bereidheid om een bijdrage te leveren. Bovendien kan de taalbarrière (enkel landstalen) ook een extra obstakel zijn dat bijdraagt tot een geringere deelname van patiënten en bezoekers aan dit soort enquêtes. Onze steekproef is dus niet representatief voor alle patiënten en bezoekers in Belgische ziekenhuizen.

Ten tweede sluit dit type enquête, dat hoofdzakelijk online wordt gehouden, alle patiënten en bezoekers uit die niet over een smartphone of toegang tot internet beschikken. Toch moet worden opgemerkt dat sommige ziekenhuizen deze digitale kloof konden overbruggen door papieren versies van de enquête aan te bieden.

4. Presentatie van de enquête resultaten

Hieronder vindt u de resultaten van de enquête "Stem van de patiënt en de bezoeker in 2022".

De nationale campagne voor handhygiëne

In totaal heeft 44,3% (1191/2689) al gehoord van nationale campagnes ter bevordering van HH.

Tabel 1 - Resultaten voor vraag 2 (Heeft u al gehoord van de nationale campagne voor handhygiëne U bent in goede handen?)

N = 2689	Aantal deelnemers (n)	Percentage (%)
Ja	1191	44.3%
Nee	1284	47.7%
Ik heb geen idee	214	8%
Totaal	2689	100%

De mening van patiënten en bezoekers over handhygiëne

Tabel 2 toont het belang van een goede HH voor patiënten en bezoekers. 95,5% (2568/2689) heeft deze vraag positief beantwoord.

Tabel 2 - Resultaten voor vraag 3 (Vindt u handhygiëne belangrijk?)

N = 2689	Aantal deelnemers (n)	Percentage (%)
Ja	2568	95.5%
Nee	56	2.1%
Ik heb geen idee	65	2.4%
Totaal	2689	100%

De vierde vraag hieronder (tabel 3) belicht de invloed die de COVID-19 gezondheidscrisis heeft gehad op de handhygiënegewoonten van sommige patiënten en bezoekers. Uit de resultaten blijkt dat de pandemie de handhygiënegewoonten van 74,3% (1999/2689) van de respondenten heeft beïnvloed.

Tabel 3 - Resultaten voor vraag 4 (Heeft de COVID-19 epidemie uw handhygiënegewoonten beïnvloed?)

N = 2689	Aantal deelnemers (n)	Percentage (%)
Ja	1999	74.3%
Nee	608	22.6%
Ik heb geen idee	82	3.1%
Totaal	2689	100%

De mening van patiënten en bezoekers over de HH van de zorgverlener

Uit het antwoord op vraag 5 blijkt dat 95% (2571/2689) van de patiënten en bezoekers zich bewust is van het belang van handdesinfectie voor infectiepreventie in zorginstellingen.

Tabel 4 - Resultaten voor vraag 5 (Vindt u het belangrijk dat zorgverleners hun handen ontsmetten om infecties te voorkomen?)

N = 2689	Aantal deelnemers (n)	Percentage (%)
Ja	2571	95.6%
Nee	34	1.3%
Ik heb geen idee	84	3.1%
Totaal	2689	100%

Uit de analyse van de resultaten van vraag 6 blijkt dat 55% (1479/2689) aan zorgverleners durft te vragen een gebaar voor HH te maken. We merken op dat een derde niet dit niet zou willen doen.

Tabel 5 - Resultaten voor vraag 6 (Zou u een zorgverlener helpen te herinneren aan het toepassen van handhygiëne?)

N = 2689	Aantal deelnemers (n)	Percentage (%)
Ja	1479	55.0%
Nee	880	32.7%
Ik heb geen idee	330	12.3%
Totaal	2689	100%

Handhygiëne gewoonten van patiënten en bezoekers

De antwoorden op de volgende vier vragen werpen licht op de handhygiënepraktijken van patiënten en bezoekers - die ermee instemden aan deze enquête deel te nemen - in specifieke omstandigheden (in het ziekenhuis, voor en na de gezondheidscrisis COVID-19).

Op vraag 7 "Wanneer ontsmet u uw handen in het ziekenhuis?", stellen wij vast dat bezoekers en patiënten over het algemeen geen idee hebben van de voorgestelde antwoorden. Toch zijn dit, ondanks deze verrassend lage resultaten, de top 3 van de momenten waarop handdesinfectie met handalcohol het meest wordt uitgevoerd door bezoekers en patiënten:

1. Bij aankomst in het ziekenhuis en/of in de dienst → 30,2% (812/2689 personen)
2. Verlaten van de dienst en/of het ziekenhuis → 23,9% (641/2689 personen)
3. Voor een bezoek aan een patiënt → 13% (349/2689 personen).

Tabel 6 - Resultaten voor vraag 7 (Wanneer ontsmet u uw handen in het ziekenhuis? Meerdere antwoorden mogelijk.)

	N = 2689	Aantal deelnemers (n)			Percentage (%)		
		Ja	Nee	N/A	Ja	Nee	N/A
Als patiënt :	Wanneer ik in het ziekenhuis en/of de dienst aankom	812	978	899	30.2%	36.4%	33.4%
	Wanneer ik het ziekenhuis en/of de dienst verlaat	641	1149	899	23.9%	42.7%	33.4%
	Ik doe het niet, het is niet nodig	54	1790	845	2.0%	66.6%	31.4%
Als bezoeker :	Vooraleer ik een patiënt bezoek	349	456	1884	13.0%	17.0%	70.0%

Nadat ik een patiënt heb bezocht	301	504	1884	11.2%	18.7%	70.1%
Ik doe het niet, het is niet nodig	19	805	1865	0.7%	29.9%	69.4%

N/A : not applicable – niet van toepassing

De tabellen 7 en 8 tonen verschillende momenten in het dagelijks leven waarop HH kan worden beoefend, met de nadruk op vóór en na de COVID-19-crisis. Dit onderscheid stelt ons in staat een vergelijking te maken tussen de twee periodes en na te gaan of de COVID-19 gezondheids crisis de HH praktijken van bezoekers en patiënten zou hebben beïnvloed.

Vóór de Covid-19-crisis (zie tabel 7) zijn de drie meest populaire tijdstippen waarop HH wordt uitgevoerd door bezoekers en patiënten :

1. Bij het verlaten van het toilet → 92,1% (2476/2689 personen)
2. Voor het bereiden van een maaltijd → 79,4% (2136/2689 personen)
3. Voor het eten → 67,6% (1819/2689 personen).

Tabel 7 - Resultaten voor vraag 8 (Vóór COVID-19 tijdperk”: Bij welke dagelijkse activiteiten past u handhygiëne toe? Meerdere antwoorden mogelijk.)

N = 2689	Aantal deelnemers (n)		Percentage (%)	
	Ja	Nee	Ja	Nee
Vooraleer ik het eten bereid	2136	553	79.4%	20.6%
Voor het eten	1819	870	67.6%	32.4%
Vooraleer ik ga slapen	861	1828	32.0%	68.0%
Nadat ik naar toilet ben geweest	2476	213	92.1%	7.9%
Wanneer ik thuiskom nadat ik boodschappen in de supermarkt heb gedaan	1420	1269	52.8%	47.2%
Nadat ik mijn neus heb gesnoten	1287	1402	47.9%	52.1%
Nadat ik mijn huisdier heb gestreeld	1081	1608	40.2%	59.8%
Nadat ik het openbaar vervoer heb gebruikt	1299	1390	48.3%	51.7%

Evenzo zijn na de COVID-19-crisis (zie tabel 8) de drie meest gekozen momenten waarvoor HH wordt uitgevoerd door patiënten en bezoekers :

1. het toilet verlaten → 90,4% (2431/2689 personen)
2. Vóór het bereiden van een maaltijd → 80,5% (2165/2689 personen)
3. Wanneer u naar huis gaat na het boodschappen doen in de supermarkt → 80,5% (1901/2689 personen).

Wij stellen vast dat 58,1% (1563/2689) patiënten en bezoekers hun handen niet wassen of desinfecteren na het afnemen van hun masker.

Tabel 8 - Resultaten voor vraag 9 (Sinds de COVID-19 epidemie: Bij welke dagelijkse activiteiten past u handhygiëne toe? Meerdere antwoorden mogelijk.)

N = 2689	Aantal deelnemers (n)		Percentage (%)	
	Ja	Nee	Ja	Nee
Vooraleer ik het eten bereid	2165	524	80.5%	19.5%
Voor het eten	1899	790	70.6%	29.4%
Vooraleer ik ga slapen	1009	1680	37.5%	62.5%
Nadat ik naar toilet ben geweest	2431	258	90.4%	9.6%
Wanneer ik thuiskom nadat ik boodschappen in de supermarkt heb gedaan	1901	788	70.7%	29.3%
Nadat ik mijn neus heb gesnoten	1569	1120	58.4%	41.6%
Nadat ik mijn huisdier heb gestreeld	1145	1544	42.6%	57.4%
Nadat ik het openbaar vervoer heb gebruikt	1611	1078	59.9%	40.1%
Na het verwijderen van een masker	1126	1563	41.9%	58.1%

Tabel 9 hieronder geeft informatie over de meest voorkomende vorm van HH door de patiënten en bezoekers die op deze enquête hebben gereageerd. 86,1% van de respondenten wast zijn handen met water en zeep.

Tabel 9 - Resultaten voor vraag 10 (Welke vorm van handhygiëne past u het meest toe? Meerdere antwoorden mogelijk.)

N = 2689	Aantal deelnemers (n)		Percentage (%)	
	Ja	Nee	Ja	Nee
Wassen met water en zeep	2316	373	86.1%	13.9%
Ontsmetten met handalcohol	1109	1580	41.2%	58.8%

Het belang van handhygiëne na de gezondheidscrisis

Na twee jaar van de gezondheidscrisis COVID-19, waarbij het belang van een goede HH internationaal werd gepromoot, kunnen we aan de hand van de antwoorden op de tiende vraag een beeld krijgen van het belang van HH in het leven van de patiënten en bezoekers die op deze vragenlijst hebben geantwoord.

In tabel 10 zien we dat 78,2% (2103/2689) van de patiënten en bezoekers erkent dat HH nu nog belangrijker voor hen is dan vóór de gezondheidscrisis.

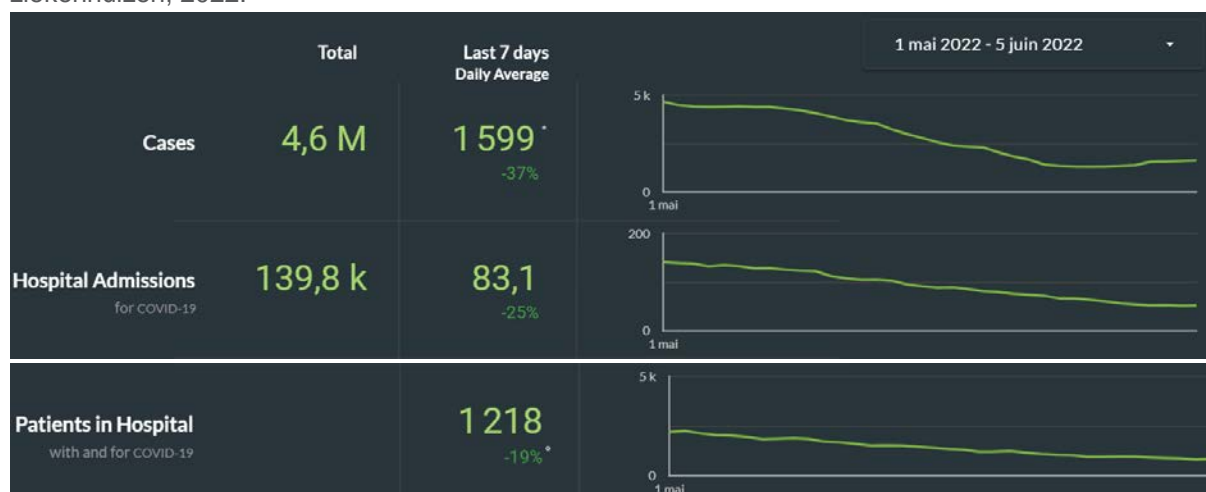
Tabel 10 - Resultaten voor vraag 11 (Vindt u handhygiëne sinds de COVID-19 epidemie belangrijker dan voorheen?)

N = 2689	Aantal deelnemers (n)	Percentage (%)
Ja	2103	78.2%
Nee	389	14.5%
Ik heb geen idee	197	7.3%
Totaal	2689	100%

DISCUSSIE

De "Stem van de Patiënt & Bezoeker"-enquête 2022 is de tweede editie van een gegevensverzameling die rechtstreeks gericht is tot patiënten en - voor het eerst - bezoekers. Bovendien wordt aandacht besteed aan de plaats van HH in hun dagelijks leven. Voor de enquête, die plaatsvond ter gelegenheid van de Wereld dag voor de bevordering van HH op 5 mei 2022, werden slechts 4085 vragenlijsten ingezameld, waarvan er niet meer dan 2689 konden worden geëvalueerd. Hieronder volgt de epidemiologische situatie in België met betrekking tot COVID-19 tussen 01 mei en 05 juni 2022 - de periode waarin het onderzoek plaatsvindt. [8]

Figuur 1. Epidemiologische situatie van COVID-19 in de algemene bevolking en opnames tijdens de patiënten- en bezoekers-peiling naar hun kennis rond de nationale campagnes HH in Belgische ziekenhuizen, 2022.

Bron: <https://datastudio.google.com/embed/reporting/c14a5cfc-cab7-4812-848c-0369173148ab/page/ZwmOB>

In 2017 bedroeg het totale aantal ziekenhuisverblijven - conventioneel, overdag en/of poliklinisch - 6.214.325 [9]; dit zou overeenkomen met miljoenen potentiële respondenten. We kunnen dus concluderen dat de bijdrage aan dit evenement niet de belangstelling heeft gewekt die we hadden gewild en dit komt tot uiting in de geringe deelname aan deze enquête. Ondanks de verhoudingsgewijs lage participatiegraad zullen wij trachten conclusies te trekken, maar deze zijn niet representatief voor de gehele doelgroep.

De nationale campagne voor handhygiëne

Sinds 2005 worden er tweejaarlijkse nationale campagnes georganiseerd in Belgische ziekenhuizen van alle categorieën - acuut, chronisch, psychiatrisch - om het belang van een goede HH te promoten. Het is geruststellend te zien dat bijna een op de twee mensen van handhygiëne campagnes heeft gehoord, ondanks het gegeven dat deze enquête buiten een bewustmakingsperiode werd gehouden.

De mening van patiënten en bezoekers over handhygiëne

Eén van de hoofdpunten van deze enquête was de plaats van HH in het dagelijkse leven van onze respondenten vast te stellen en dit tot concrete uitdrukking te brengen. Uit de resultaten van deze enquête blijkt dat HH door 95,5% van de respondenten - patiënten en bezoekers samen - als "belangrijk" wordt beschouwd. Is dit een gevolg van de COVID-19 pandemie die een positieve invloed zou hebben op de gedragsgewoonten van patiënten en bezoekers? Een grote meerderheid van hen (74,3%) gaf toe dat de COVID-19 gezondheids crisis hun gewoonten op het gebied van HH heeft beïnvloed. We kunnen er dus van uitgaan dat de media-aandacht - tijdens de gezondheids crisis - voor het belang van een goede HH en de aanmoediging om handalcohol te gebruiken - zowel in ziekenhuizen als in het

dagelijkse leven - een positieve bijdrage zou hebben geleverd tot de gedragswijzigingen van onze patiënten en bezoekers.

De mening van patiënten en bezoekers over de HH van de zorgverlener

Een grote meerderheid van de deelnemers (95,6%) vindt het dan ook belangrijk dat gezondheidswerkers hun handen desinfecteren om de overdracht van besmettelijke agentia te voorkomen. In feite gaf 55% van de respondenten toe dat zij een beroepsbeoefenaar in de gezondheidszorg konden aanspreken om hem/haar eraan te herinneren zijn/haar handen te wassen of te desinfecteren. In vergelijking met de patiënten-enquête van 2017 stellen we een stijging vast (55% in 2022 tegenover 28,4% in 2017) van het aantal patiënten die een zorgverlener zouden aanspreken om hem/haar eraan te herinneren HH toe te passen [10]. Toch gaf 32,7% van de patiënten en bezoekers die de vragenlijsten beantwoordden aan dat ze dit niet zouden doen, tegenover 40% in het patiënten-onderzoek van 2017. De enquête laat niet toe, na te gaan waarom deze respondenten terughoudend zijn om een zorgverlener aan te spreken. Er zijn echter verschillende mogelijkheden om deze negatieve reactie te verklaren, zoals

- een gebrek aan empowerment - betrokkenheid - bij hun eigen gezondheidszorg en/of die van hun familieleden;
- een gebrek aan kennis over het juiste moment om HH toe te passen;
- een taalbarrière ;
- intimidatie van medische instanties.

Het is belangrijk te wijzen op het aspect "competentie" van de respondenten die niet zijn opgeleid in de aanbevelingen van goede praktijken inzake HH. Zij zijn namelijk niet opgeleid tot waarnemers. Zo is het voor hen niet vanzelfsprekend om het juiste moment te bepalen waarop een HH moet worden uitgevoerd door de verzorger en om hem/haar hierover te ondervragen.

Handhygiëne gewoonten van patiënten en bezoekers

Wat de gedragsgewoonten van patiënten en bezoekers in de ziekenhuisomgeving betreft, bleek uit de enquête dat de deelnemers het vaakst hun handen desinfecteerden bij aankomst in het ziekenhuis en/of op de afdeling (30.2%); bij het verlaten van de afdeling en/of het ziekenhuis (23.9%) en vóór het bezoek aan een patiënt (13%).

Voor en na de COVID-19 (zie tabel 11) gezondheidscrisis zijn de verschillende momenten in het dagelijks leven waarop de respondenten HH toepassen voornamelijk: bij het verlaten van het toilet (- 1.7% in vergelijking met pre-COVID-19), vóór het bereiden van een maaltijd (+ 1.1% in vergelijking met pre-COVID-19), bij het naar huis gaan na het boodschappen doen in de supermarkt (+ 17.9% in vergelijking met pre-COVID-19), en vóór het eten (+3% in vergelijking met pre-COVID-19). Wanneer wij de resultaten van de twee tijdsperiodes (voor en na COVID-19) vergelijken, stellen wij vast dat het aantal patiënten en bezoekers dat HH uitvoert niet significant is toegenomen voor alle antwoordopties.

Tabel 11 • Voor – Na COVID-19 : Vindt u handhygiëne sinds de COVID-19 epidemie belangrijker dan voorheen? Meerdere antwoorden mogelijk.

	JA - VOOR COVID-19	JA - NA COVID-19	Vershil
Vooraleer ik het eten bereid	79.4%	80.5%	-1.1%
Voor het eten	67.6%	70.6%	+3%
Vooraleer ik ga slapen	32.0%	37.5%	+5.5%
Nadat ik naar toilet ben geweest	92.1%	90.4%	-1.7%
Wanneer ik thuiskom nadat ik boodschappen in de supermarkt heb gedaan	52.8%	70.7%	+17.9%
Nadat ik mijn neus heb gesnoten	47.9%	58.4%	+10.5
Nadat ik mijn huisdier heb gestreeld	40.2%	42.6%	+2.4%
Nadat ik het openbaar vervoer heb gebruikt	48.3%	59.9%	+11.6%
Na het verwijderen van een masker	N/A	41.9%	N/A

N/A: not applicable – niet van toepassing.

Van de deelnemers zegt 74% dat de gezondheidscrisis hun gedragsgewoonten heeft beïnvloed. Wanneer wij hen echter specifieke vragen stellen over hun gedrag, beseffen wij dat hun gewoonten niet veranderd zijn, behalve dan het punt "bij het naar huis gaan na het winkelen". Zelfs als de respondenten zeggen dat de gezondheidscrisis hun gewoonten inzake HH heeft beïnvloed, is dit in werkelijkheid niet echt waarneembaar.

Het belang van handhygiëne na de gezondheidscrisis

Van de patiënten en bezoekers geeft 78,2% toe dat HH nu nog belangrijker voor hen is dan voor het begin van de gezondheidscrisis in 2020. Ziekenhuizen hebben patiënten en bezoekers bewust gemaakt door hydro-alcoholische oplossingen aan te bieden bij de ingang. Bovendien hebben regelmatige herinneringen van in de media geïnterviewde deskundigen de perceptie van het belang van HH bij het grote publiek zeker beïnvloed.

Ter afsluiting van deze discussie lijkt het ons belangrijk patiënten en bezoekers voortdurend bewust te maken van het belang van goede HH; en het effect van deze bewustwording te meten door middel van herhaalde enquêtes. Ook al durft slechts 55% van de respondenten de zorgverleners eraan te herinneren een handhygiënegebaar te maken, empowerment van de patiënt is - zoals meermaals in de literatuur is aangetoond - zeker een manier om het gedrag te verbeteren. Voorts is het belangrijk om - via campagnes ter bevordering van HH - de dialoog tussen patiënten, bezoekers en gezondheidswerkers te blijven stimuleren. Deze laatste drie zijn immers de belangrijkste actoren die samen de kwaliteit van de patiëntenzorg kunnen handhaven of verbeteren [11].

REFERENTIES

- [1] Vandael E., Catry B., Latour K., Point Prevalence Study of healthcare-associated infections and antimicrobial use in Belgian acute care hospitals: Results of the ECDC PPS 2017, Brussels, Belgium: Sciensano; 2018, 34p, Report Number: D/2018/14,440/37. Retrieved from: <https://www.sciensano.be/en/biblio/point-prevalence-study-healthcare-associated-infections-and-antimicrobial-use-belgian-acute-care>
- [2] European Centre for Disease Prevention and Control. (2013). *Point prevalence survey of healthcare-associated infections and antimicrobial use in European acute care hospitals*. Stockholm: ECDC. doi 10.2900/86011
- [3] World Health Organization. (2014). *Antimicrobial resistance: Global report surveillance*. Genève: WGO: Retrieved from : http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/112642/1/9789241564748_eng.pdf?ua=1
- [4] World Health Organization.(2021). *Infection prevention and control during health care when coronavirus disease (COVID-19) is suspected or confirmed. Interim guidance*. Retrieved from : <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/342620/WHO-2019-nCoV-IPC-2021.1-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- [5] World Health Organization. (2009). *WHO Guidelines on Hand Hygiene in Health Care: First Global Patient Safety Challenge Clean Care is Safer Care*. Switzerland: WHO. Retrieved from : http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/44102/1/9789241597906_eng.pdf
- [6] World Health Organization. (2019). *Enhance patient and family engagement for the provision of safer health care*. Meeting report. Lisbon. Retrieved from : https://cdn.who.int/media/docs/default-source/patient-safety/pfps/2019_pfps-meeting-report_final.pdf?sfvrsn=2a92da85_5&download=true
- [7] LASTINGER A., GOMEZ K., MANEGOLD E., KHAKOO R., *Use of a Patient Empowerment Tool for Hand Hygiene* [*Am J Infect Control*. 2017 Aug 1; 45\(8\): 824–829](#). doi: [10.1016/j.ajic.2017.02.010](https://doi.org/10.1016/j.ajic.2017.02.010) Retrieved from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5546135/>
- [8] Website van Sciensano : <https://datastudio.google.com/embed/reporting/c14a5cfc-cab7-4812-848c-0369173148ab/page/ZwmOB>
- [9] Federale overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu. (2019) *Blikvanger gezondheidszorg*. Bruxelles. Dépôt légal: D/2019/2196/43. Retrieved from: https://www.health.belgium.be/sites/default/files/uploads/fields/fpshealth_theme_file/blikvanger_gezondheidszorg_az_v10.pdf
- [10] De Pauw H. , Uwineza A., Benhammadi N., Dr. Catry B. De stem van de patiënt : Een analyse van de ervaringen van patiënten met de 7e nationale campagne ter bevordering van handhygiëne. Brussel, België: Sciensano; 2018. 22p
- [11] Hoge Gezondheidsraad.Aanbevelingen inzake handhygiëne tijdens de zorgverlening. Herziening 2018. Brussel: HGR; 2018. Advies nr. 9344. Retrieved from: https://www.health.belgium.be/sites/default/files/uploads/fields/fpshealth_theme_file/hgr_9344_advies_handhygiene_040518-2.pdf

BIJLAGEN

Bijlage 1 - Vragenlijst, Wat de Belgen denken over handhygiëne, Stem van de patiënt & bezoeker in 2022

“ WAT DE BELGEN DENKEN OVER HANDHYGIËNE “ DE STEM VAN DE PATIËNT & DE BEZOEKER IN 2022

1. U bent?

Gelieve slechts één van de volgende verklaringen te kiezen:

- Patiënt
- Bezoeker

2. Heeft u al gehoord van de nationale campagne voor handhygiëne ('U bent in goede handen')?

Gelieve slechts één van de volgende verklaringen te kiezen:

- Ja
- Nee
- Ik heb geen idee

3. Vindt u handhygiëne belangrijk?

Gelieve slechts één van de volgende verklaringen te kiezen:

- Ja
- Nee
- Ik heb geen idee

4. Heeft de COVID-19 epidemie uw handhygiënegewoonten beïnvloed?

Gelieve slechts één van de volgende verklaringen te kiezen:

- Ja
- Nee
- Ik heb geen idee

5. Vindt u het belangrijk dat zorgverleners hun handen ontsmetten om infecties te voorkomen?

Gelieve slechts één van de volgende verklaringen te kiezen:

- Ja
- Nee
- Ik heb geen idee

6. Zou u een zorgverlener helpen te herinneren aan het toepassen van handhygiëne?

Gelieve slechts één van de volgende verklaringen te kiezen:

- Ja
- Nee
- Ik heb geen idee

7. Wanneer ontsmet u uw handen in het ziekenhuis?

Gelieve alles te selecteren wat van toepassing is :

- Als patiënt:
 - Wanneer ik in het ziekenhuis en/of de dienst aankom
 - Wanneer ik het ziekenhuis en/of de dienst verlaat
 - Ik doe het niet, het is niet nodig
- Als bezoeker:
 - Vooraleer ik een patiënt bezoek
 - Nadat ik een patiënt heb bezocht
 - Ik doe het niet, het is niet nodig

8. Vóór het "COVID-19 tijdperk": Bij welke dagelijkse activiteiten past u handhygiëne toe?

Gelieve alles te selecteren wat van toepassing is :

- Vooraleer ik het eten bereid
- Voor het eten
- Vooraleer ik ga slapen
- Nadat ik naar toilet ben geweest
- Wanneer ik thuiskom nadat ik boodschappen in de supermarkt heb gedaan
- Nadat ik mijn neus heb gesnoten
- Nadat ik mijn huisdier heb gestreeld
- Nadat ik het openbaar vervoer heb gebruikt

9. Sinds de COVID-19 epidemie: Bij welke dagelijkse activiteiten past u handhygiëne toe?
Gelieve alles te selecteren wat van toepassing is :

- Vooraleer ik het eten bereid
- Vooraleer ik ga slapen
- Nadat ik naar toilet ben geweest
- Wanneer ik thuiskom nadat ik boodschappen in de supermarkt heb gedaan
- Nadat ik mijn neus heb gesnoten
- Nadat ik mijn huisdier heb gestreeld
- Nadat ik het openbaar vervoer heb gebruikt
- Na het verwijderen van een masker

10. Welke vorm van handhygiëne past u het meest toe?
Gelieve slechts één van de volgende verklaringen te kiezen:

- Wassen met water en zeep
- Ontsmetten met handalcohol

11. Vindt u handhygiëne sinds de COVID-19 epidemie belangrijker dan voorheen?
Gelieve slechts één van de volgende verklaringen te kiezen:

- Ja
- Nee
- Ik heb geen idee

Uw antwoorden zijn opgenomen.

Dank u voor uw deelname.

Bijlage 2 - Vragenlijst, Wat de Belgen denken over handhygiëne, Stem van de patiënt & bezoeker in 2022, respondenten volgens taalgroep

Taal	Aantal (n)	Percentage (%)
NL	795	29.56%
FR	1894	70.44%
Total	2689	100%

DANKWOORD

De auteurs willen hun dank betuigen aan alle deelnemende ziekenhuizen, de regionale platformen voor ziekenhuishygiëne en de vele mensen van Sciensano (Louise Vaes en Milena Calies) die hebben bijgedragen tot het succes van deze enquête.

CONTACT

Nathalie Shodu - T+32 2 642 57 45 - nathalie.shodu@sciensano.be

VOOR MEER INFORMATIE

—

Bezoek onze website
<http://www.nsih.be/> of neem
contact met ons op via
nsih@sciensano.be

Sciensano - Juliette Wytsmanstraat 14 - Brussel - België - T + 32 2 642 51 11 - T press + 32 2 642 54 20 - info@sciensano.be - www.sciensano.be

Verantwoordelijke uitgever: Christian Léonard, directeur-generaal a.i. - Juliette Wytsmanstraat 14 - Brussel - België - >D/xxxx/xxxx/xx